

03.05.23р. 01гр. укр. літ.

Доброго дня! Тема уроку. І. Драч – невтомний шукач нового змісту і нової форми в поезії. Переосмислення жанру балади «Балада про соняшник» - поетичний роздум про суть мистецтва, процес творчості. Символічність образу соняшника, сонця

Увага! Виконані завдання надсилати за електронною адресою:
moshev2020@icloud.com

ТЕОРЕТИЧНА ЧАСТИНА

Художнику — немає скutih норм.

Він — норма сам, він сам в своєму стилі...

І. Драч

1. Поетичний практикум

✓ Визначте віршовий розмір пісні «Два кольори».

Як|_я|_ма|лім|_зби|рав|ся|_на|вес|ні|
Пі|ти|_у|_світ|_не|зна|ни|ми|_шля|ха|ми|,
Со|роч|ку|_ма|ти|_ви|ши|ла|_ме|ні|
Чер|во|ни|ми|_і|_чор|ни|ми|_нит|ка|ми|.

U—|U—|U—|U—|U—|
U—|U—|U—|U—|U—|U
U—|U—|U—|U—|U—|
U—|U—|U—|U—|U—|U

Відповідь: П'ятистопний ямб із чоловічою та жіночою перехресними римами.

Зверніть увагу!

- Що необхідно враховувати під час ідейно-художнього аналізу будь-якого вірша?

(Проаналізувати вірш - значить визначити його тему, розкрити ідейний зміст і здійснити аналіз поетичних образів. Не слід забувати і про почуття та переживання ліричного героя, настрої, яким пройнята поезія. Під час аналізу звертаємо увагу на художні засоби, які допомагають автору глибше висловити свої думки. На завершення варто сказати про те, яке враження справляє поезія на читача, чим вона подобається)

- Для чого потрібно знати основні факти з життя письменника й особливості його поглядів, опрацьовуючи той чи інший художній твір?

(Для того, щоб краще розуміти прочитане і вміло аналізувати його поезію)

- Назвіть рослини-символи. З якою метою письменники використовують їх у своїй творчості?

(Символи - святині Калина, верба, дуб, вишня, барвінок, чорнобривці, любисток, соняшник, мальви здавна уособлюють красу нашої України, духовну міць народу, засвідчують любов до рідної землі.)

«Його поезія — органічна, природна, вона не з самопримусу писана в риму, а з необхідності душі та серця існування саме в такому вигляді, саме в такій формі»,— писав про свого побратима по перу І. Драча Є. Гуцало. Про поета, чий невтомні шукання відкривають нам світ поезії по-новому, ви дізнаєтесь сьогодні на уроці.

2. Життєвий і творчий шлях І. Драча

- Іван Федорович Драч народився 17 жовтня 1936 року в с. Теліжинці, що на Київщині, в сім'ї робітника. Закінчив середню школу в Тетієві. Працював учителем, перебував на громадській роботі. Навчався на філологічному факультеті Київського університету (1957–1962), згодом працював у «Літературній Україні». Через два роки закінчив сценарні курси в Москві. 1961 р. І. Драч опублікував у «Літературній газеті» драму-феєрію «Ніж у сонці», яка відразу привернула увагу критики. Перша збірка поезій «Соняшник» побачила світ 1962 року й одразу принесла авторові визнання. Після неї — з певними інтервалами — вийшли «Протуберанці серця» (1965), «Поезії», «Балади буднів» (1967), «До джерел» (1972), що виявили оригінальність художнього мислення поета, його постійні шукання нового. Згодом з'явилися збірки віршів і поем «Київське небо» (1976), «Дума Вчителя» (1977), «Соловейко-Сольвейг», «Сонце і слово» (1979), «Теліженці» (1985).

І. Драч відомий і як кінодраматург: за його сценаріями поставлено фільми «Криниця для спраглих», «Камінний хрест» (на основі новел В. Стефаника), «Іду до тебе» (про Лесю Українку), «Пропала грамота», «Вечори на хуторі поблизу Диканьки» (за оповіданнями М. Гоголя), «І в звуках пам'ять відгукнеться», «Зона» (у співавторстві з М. Мащенком; за однойменною п'єсою М. Куліша).

І. Драч перекладає твори вірменських, грузинських, башкирських, литовських, латиських, російських та західноєвропейських поетів. У той же час його твори перекладені багатьма європейськими мовами. Критичні статті І. Драча зібрані у книжці «Духовний меч». Драч очолював Київську організацію СПУ, був організатором і першим головою Народного Руху України. Нині продовжує працювати на літературній ниві. Як і для кожного митця, для І. Драча завжди була актуальною тема митця та мистецтва. До неї він підійшов творчо, по-новому переосмисливши жанр балади. Перша збірка, перші вірші — і читач вражений, так само, як і ліричний герой «Балади про соняшник».

3. Теорія літератури

Іван Драч назвав свій твір про соняшник баладою, але **балада**, зокрема фольклорна,— вид ліро-епічної поезії фантастичного, історико-героїчного або соціально-побутового характеру з драматичним сюжетом. А значить, «Балада про соняшник» не вкладалася в загальноприйнятому розумінні в рамки цього жанру, маючи ознаки то притчі, то медитації, то невеликої поеми.

«Балада про соняшник» — твір незвичний. Йому притаманні баладні елементи фантастики (зокрема, олюднення образів соняшника й сонця, їх «одивнення» за рахунок навмисного заземлення, спрощення), особливий драматизм (адже справжнє потрясіння переживає химерний персонаж із зеленими руками й ногами від дивовижного видава — сонця на велосипеді).

Примітка:

Сюжет твору доволі кумедний: живе соняшник, своєю поведінкою він нагадує звичайного хлопчика, який бігає наввипередки, рве на груші гнилиці, купається біля млина, стріляє горобців з рогатки тощо. Єдину відмінність відзначає автор: у соняшника було шорстке зелене тіло. І от якось після купання, стрибаючи на одній ніжці, щоб вилити з вуха воду, він побачив сонце *«у червоній сорочці навипуск, що їхало на велосипеді, обминаючи хмари у небі»*. І соняшник, застигши в німому захопленні, просить, щоб сонце або дало покататись на велосипеді, або посадило його на раму.

На перший погляд, цей вірш — просто весела забавка. Але своєрідний висновок твору примушує визнати, що перед нами — не потішна оповідка про дивні події, а притча про красу й силу поезії: *Поезіє, сонце моє оранжєве! Щомиті якийсь хлопчисько Відкриває тебе для себе, Щоб стати навіки соняшником.*

П. Тичині в «Баладі про соняшник» сподобалось, що добре відома в літературі тема — обдарованості й таланту — була подана цілком по-новому: тільки той творець зможе відкрити сонце поезії, хто, поглянувши на це сонце, навіки ним захопиться. Досить цікавим є вибір образів на роль поезії та поета. Якщо сонце — символ світла, тепла, чистоти, життя — цілком підходить на роль поезії, то на соняшник як образ поета вибір випав через його національну символіку.

Можна говорити, що заглиблений корінням в землю соняшник, який тягнеться голівкою до сонця і нагадує його (сонце) формою і кольором, досить точно передає думку автора: поет має прагнути високості в поезії, але при цьому «закорінюючись» у рідний ґрунт, національну творчість. Також новим у цьому творі було ще й те, що І. Драч звернувся не до класичного римованого вірша, а до верлібру — тобто вірша без рими і розмірів з довільним чергуванням рядків різної довжини.

Отже, тільки в одному поетичному творі збірки «Соняшник» спостерігається новаторство І. Драча в жанрі балади, ритмічно-інтонаційних особливостях твору й неординарному розкритті теми.

«Іван Драч — поет, який мислить філософськими категоріями, що відбивають складну реальність, болючі драми нашої доби, що проходять крізь людське серце і людський розум», — пише про митця літературознавець М. Ільницький. Чи не найбільшим болем стала для поета Чорнобильська катастрофа, якій він присвячує поему «Чорнобильська мадонна», пройняту болем за скоєне та тривогою за майбутнє людства.

4. Виразне й осмислене читання «Балади про соняшник». Обмін враженнями щодо прочитаного.

<https://www.youtube.com/watch?v=gLvzPzrbwk>

5. Аналіз твору

- Літературний рід: ліро-епос.
- Жанр: балада (модерна).
- Провідний мотив: талант бачити красу в повсякденні.
- Віршовий розмір: верлібр.

6. Завдання

- ✓ Назвіть образи, змальовані у творі. Охарактеризуйте їх.

(В Івана Драча **соняшник і сонце** наділені людськими властивостями, олюднені, як у фольклорі, у народному світосприйманні, за яким довколишня дійсність трактувалася такою ж живою, як і людська, тому в Україні здавна до рослин ставилися, як до істот, наділених душею, що відбилося в багатьох легендах та піснях, а також у літературних творах).

Соняшник — завезена рослина, яка відразу вписалася в український краєвид, стала квіткою національного світовідчуження. Очевидно, не останню роль тут відіграла її досконала короно-подібна форма, схожа на сонячну, а також жовтий колір як невід’ємна частина національної символіки. До речі, П. Тичина, ознайомившись із текстом балади І. Драча, записав у своєму щоденнику, що жовтогаряча барва (*«сонце моє оранжеве»*) відповідає *«характерові творчого сприймання світла українського народу»*. Водночас соняшник немовби підтверджував магічну силу сонця, постійно повертаючи до нього свою квітку, уособлюючи небесне світило на землі.

- ✓ Проаналізуйте алегоричність образів соняшника й сонця в баладі І. Драча.

(**Сонце** у І. Драча – це морально - етична категорія: Ідеал, Світле начало, Щастя, Краса, Тепло, Незвіданність, Ніжність, Любов, Таємниця).

(Алегоричні **образи соняшника й сонця** чітко вказують, про кого та про що йдеться — про поета й поезію, які самостверджуються на основі буденних реалій. Вони розкривають приховані можливості творчого життя за законами краси, духовного злету. Такий рух пробудженого таланту від «земного» до «небесного» здійснюється у творі І. Драча через образи соняшника, що поєднує

в собі ці дві сфери: порив до високості із закоріненням у рідний ґрунт). Вибір образів на роль поезії та поета є досить цікавим. Якщо **сонце** — символ світла, тепла, чистоти, життя й цілком підходить на роль поезії, то на **соняшник** як образ поета вибір випав через його національну символіку (хоча рослина й була завезена в Україну).

✓ **Розкрийте сюжет балади.**

(Сюжет твору доволі кумедний: живе соняшник, своєю поведінкою він нагадує звичайного хлопчика, який бігає наввипередки, рве на груші гнилиці, купається коло млина, стріляє горобців з рогатки тощо. Єдину відмінність відзначає автор: у соняшника було шорстке зелене тіло. І одного разу після купання, стрибаючи на одній ніжці, щоб вилити з вуха воду, він побачив сонце, *«у червоній сорочці навипуск, що їхало на велосипеді, обминаючи хмари у небі»*. І

соняшник, застигши в німому захопленні, просить, щоб сонце або дало покататися на велосипеді, або посадило його на раму. Хлопчина-соняшник уже ніколи не міг відвернути свою золоту голову від цього видива, від чарів, що навіки полонили його, від звіданих почувань: згадаймо, що наприкінці 50-х років ХХ ст. велосипед ще був незнаною розкішшю, до якої так хотілося долучитися кожному сільському підліткові. І тоді стає зрозумілішим і ближчим цей образ сонця-поезії, хвилинного осявання, бажання подовжити це осявання (*«Дайте покататися, дядьку!»*)).

✓ **Проаналізуйте кульмінаційну думку.**

(Ліричний сюжет зводиться до кульмінаційної думки: *Поезіє, сонце моє оранжеве! / Щомиті якийсь хлопчисько / Відкриває тебе для себе, / Щоб стати навіки соняшником*. На перший погляд, цей вірш — просто весела забавка.

Але своєрідний висновок твору примушує визнати, що перед нами не потішна оповідка про дивні події, а притча про красу й силу поезії. Павлові Тичині в «Баладі про соняшник» сподобалося, що добре відома в літературі тема обдарованості й таланту була подана цілком по-новому: тільки той творець зможе відкрити сонце поезії, хто, поглянувши на це сонце, навіки ним захопиться).

✓ Охарактеризуйте художні особливості твору.

(У баладі великого значення надається ритмічно-інтонаційним особливостям віршування, смисловій точності слів та словосполучень, синтаксичному паралелізмові, що властиво верлібру (вірш без рими й розмірів з довільним чергуванням рядків різної довжини):

*В соняшника були руки і ноги,
Було тіло, шорстке і зелене,
Він бігав наввипередки з вітром,
Він вилазив на грушу і рвав у пазуху гнилиці*

ПРАКТИЧНА ЧАСТИНА

1. Проаналізуйте епіграф уроку

«Художнику — немає скутих норм.

Він — норма сам, він сам в своєму стилі...».

2. У чому простежується новаторство Івана Драча?

(В одному поетичному творі спостерігається новаторство І. Драча в жанрі балади, у ритмічно-інтонаційних особливостях твору й неординарному розкритті теми. Майстерність митця виявляється також в умінні побачити по-новому ті явища й процеси життя, повз які решта людей проходить, навіть не помічаючи їх) .

3. У стислій письмовій формі висловіть думку: «Поезія — це...».

(Поезія — це правда душі, можливо, тому вона всім зрозуміла й доступна. Відмінність її полягає в тому, що вона вбирає в себе інші мистецтва: прозу, музику, живопис. Поезія змушує читати між рядками, бо в ній головне не сполучення слів, а атмосфера, якою вони оточені).

Рефлексія

СВ: Із появою сонця оживає соняшник і починає слідкувати за ним. Так прокидаються люди, які знайшли поезію у своєму серці. У творі «Балада про соняшник» описане «золоте німе захоплення» поезією — недосяжним «сонцем на велосипеді» — маленького хлопчика-халамидника, що просить покататися хоч на рамі. Народжений на землі, він назавжди пов'язаний зі світилом. Тільки

люди, захоплені поезією, можуть провести інших у світ, де здійснюються мрії й банальність стає незвичайністю. «Балада про соняшник» у кожного викликає різні асоціації й почуття. Хтось відчуває те, що відчуває кожен з нас, прокинувшись сонячного ранку вдома й знаючи, що попереду канікули. Дехто на запитання, якими кольорами розмалював би він цей твір, відповів, що тільки світлими, теплими й сяючими. Але є те, що єднає ці почуття й асоціації,— вони обов'язково позитивні, добрі, милі, адже життя прекрасне тим, що кожної миті кожен із нас має можливість відкрити для себе нову, дивовижну грань світу.

✓ Завдання :

- Складіть тези: «Риси індивідуального поетичного стилю І. Драча».
(Слід відзначити новаторство змісту та форми, переосмислення жанру балади, етюду, введення наукової лексики, відгук на злободенні теми, самоіронію, метафоричність, алегоричність та символічність образів).

Домашнє завдання

Вміти розповісти про письменника, характеризувати його творчість, аналізувати поезії.